

UNA PRETESA INTERCULTURALITAT: LA COMUNITAT JUEVA DE GIRONA I LA SEVA RELACIÓ AMB LA SOCIETAT CRISTIANA

SÍLVIA PLANAS I MARCÉ

Una de les ponències marc d'aquest congrés d'història de Girona és la que té per títol "*Girona, ciutat multicultural*". En l'enunciat dels objectius i les voluntats de l'organització del congrés, hi trobem aquesta definició: "*Cal treballar sobre la nostra història col·lectiva i sobre els períodes que ens són, encara, poc coneguts... és hora de valorar quins capítols o períodes de la història de Girona cal revisar i aprofundir i a quins cal dedicar una atenció de recerca més sostinguda.*"

Sembla evident, encara ara, que la història de la comunitat jueva de Girona és un d'aquests capítols que cal revisar i als quals cal dedicar més atenció, i més aprofundida. Perquè malgrat que hi hagi publicats nombrosos treballs d'investigació i anàlisi històrica sobre la comunitat jueva de Girona, alguns d'ells de gran qualitat; malgrat que el tema sigui cada vegada més d'interès per a molts investigadors i historiadors, locals o de fora; malgrat que tots els arxius de la ciutat estan farcits d'una extensa, valuosa i important documentació per a l'estudi de la comunitat de jueus de Girona a l'edat mitjana; malgrat que des de fa quatre anys a Girona existeix un institut dedicat a la recerca i a la difusió de l'herència i la cultura jueves, i és palesa la recuperació que ha sofert el call i el passat jueu de la ciutat des de fa ja algunes dècades; malgrat tot això, la història de la comunitat jueva de Girona en síntesi encara està per fer. No existeix un treball que aplegui genèricament tota la

documentació dels arxius i que tracti la història de la comunitat des de totes les òptiques, i sobretot, des de la perspectiva de la seva integració o no integració en l'entorn de la societat cristiana dominant, i a partir de les relacions estretes o tenses que s'establiren, en determinats moments i en determinades situacions, entre jueus, minoria marginal, i cristians, majoria dominant. No es pot deixar de banda, la gran importància que va tenir per a la història jueva de qualsevol comunitat a qualsevol indret l'entorn social, polític, religiós i mental en el qual es va veure inserida.

No es pot estudiar, ja més, la trajectòria d'una comunitat de jueus medievals sense tenir en compte l'entorn en el qual es va desenvolupar aquesta trajectòria. Les comunitats de jueus no foren una mena de "quist" social separat i allunyat de la realitat de l'entorn, sinó que varen desenvolupar-se sempre en funció d'aquest entorn, i molt sovint, gràcies o bé malgrat aquest entorn en el qual s'inseriren. Amb tot això, i tenint presents les noves i molt interessants aportacions documentals i arqueològiques que van sorgint de les investigacions que s'estan portant a terme, la història dels jueus de Girona és quelcom que està en fase de construcció.

Caldrà usar, per a la construcció d'aquesta història de la comunitat jueva de Girona, les noves dades que aportin els treballs de la doctora Elka Klein, sobre textos legals del Tribunal Rabínic de Barcelona, o les del Sr. Ramon Sarobe, sobre protocols notariais de l'Arxiu Històric de Girona, entre d'altres en el terreny documental, i també, evidentment, totes les proves i dades resultants del treball d'excavació arqueològica que va ser portat a terme al cementiri de Montjuïc l'any 1999.

Pel que fa a les concepcions genèriques d'aquesta "història particular", val a dir que el fet que els jueus i les jueves que varen viure durant més de sis-cents anys a Girona formen part de la història i del passat comú de la ciutat, no és, evidentment, una qüestió que pugui presentar cap dubte. Però caldrà determinar i arribar a un acord de com exactament s'han d'acabar definint aquests habitants de la Girona medieval: eren "gironins jueus", en tant que eren gent de Girona amb la particularitat de pertànyer a la cultura i religió jueva; però en alguns aspectes, en canvi, queda ben palesa la seva condició de "jueus gironins", perquè precisament el fet de ser "de cultura, tradició i religió jueva" no és pas una incidència, sinó un aspecte clau, diferenciador i definidor de la seva identitat i de la seva divergència.

Aquesta és una de les qüestions paradoxals del tema que estudiem, que, d'altra banda, de cap manera aquesta comunicació pretén resoldre. Es tracta

només de mostrar una realitat possible i probable, que se'ns constata a través d'algunes situacions ben documentades. El treball que presentem pretén mostrar alguns elements que serveixin de base per a una reflexió i una anàlisi sobre el tema jueu aplicat a Girona, i que ajudin a entendre, des de noves perspectives, quina fou la realitat de l'existència i de la trajectòria d'aquella gent que visqué a Girona en un període concret de la història de la ciutat i que eren de tradició, de cultura i de religió jueva.

Es tracta de mostrar, abans que res més, que en els segles medievals va existir a Girona una situació de multiculturalitat, situació que no va ser quasi mai, però, d'interculturalitat.

LA BASE DOCUMENTAL

La tipologia de documentació que he emprat en l'elaboració d'aquest breu treball és en si mateixa una mostra del que he intentat exposar fins aquí: la qüestió de la multiculturalitat i de relació entre dues cultures distintes. He treballat sobre documents escrits en llatí o en català, i produïts tots per la societat cristiana, i dins dels paràmetres legals de la societat cristiana. Són documents sobretot de notaris cristians, que aporten una important i exhaustiva informació sobre aspectes diversos de la societat jueva, tant des del punt de vista extern de relació amb l'entorn cristià, com des de la perspectiva interna de vida jueva dins la comunitat.

Són actes notariaus que contenen establiments de préstecs, empenyoraments, litigis judicials i ordenances sobre els jueus; però també contenen testaments, compromisos de matrimoni, documents de divorci, inventaris de béns i documents que es refereixen a aspectes propis de la vida privada entre els jueus de Girona.

Es tracta doncs de documents referits als jueus que són posats per escrit pels cristians, segons la norma i la llei cristiana, i en l'idioma emprat pels cristians. Es tracta, en definitiva, d'una visió des de la perspectiva cristiana sobre la trajectòria històrica i la vida de cada dia de la comunitat jueva de Girona. Hi ha, és cert, alguns documents escrits i produïts pels mateixos jueus, en hebreu. Però són, a Girona, escassos, igualment que a la resta de Catalunya. A més, el seu tema i el seu contingut, la informació que faciliten, és poc rellevant pel que fa als aspectes que vol tractar aquest treball. Es tracta quasi en tots els casos de fragments de llibres, comentaris a textos sagrats del judaisme, oracions, alguns remeis medicinals, i potser alguns poemes. També hi ha

alguns documents de comptes que ens permetrien, ben estudiats, una aproximació a la vida econòmica d'una part de la comunitat de Girona en un període determinat. Però són sempre documents fragmentaris i massa poc il·lustratius per poder-ne derivar conclusions importants per a l'estudi de la comunitat jueva gironina.

Pel que fa estrictament a la descripció de la tipologia documental, el present treball es basa en l'estudi d'una franja breu de documentació, procedent de l'Arxiu Històric de Girona, pertanyent als Protocols Notarials de la sèrie Girona 1 i 5 (Protocols 1 a 14, 17,22 i 25) i per al període cronològic que va del 1312 al 1395. Per tant, no podem afirmar que els resultats i les conclusions de l'estudi d'aquests documents siguin definitius, i els hem de considerar amb prudència, sobretot com a elements il·lustratius que podran ser complimentats amb les recerques posteriors i els resultats de les que, ja actualment, s'estan desenvolupant a la nostra ciutat.

LA COMUNITAT JUEVA DE GIRONA ALS SEGLES XIII I XIV

És al llarg d'aquests segles que els historiadors ja estan, sembla, d'acord a considerar temps daurats per a la història del país i de la nostra ciutat, sobretot el segle XIII i els inicis del XIV, que constatem com es va definint i va evolucionant la que serà la segona comunitat jueva en importància numèrica i cultural de Catalunya.

Els jueus de Girona s'organitzen en un sistema de govern comunitari segurament ja a principis del segle XIII. Els documents ja en aquests primers temps parlen de l'*aljame judeorum gerundae*, una entitat de govern intern que compta amb un decret reial per constituir-se i funcionar. L'aljama del segle XIV té un Consell de Govern format per entre 12 i 20 membres, tots homes, tots ancians i tinguts per pietosos i savis, tots de molt bona família. Pel sistema d'insaculació, s'elegeixen tres o cinc *secretari*, els noms dels quals corresponen també, al llarg de tot el segle XIV, als dels membres més importants de tota la comunitat, prohoms poderosos i respectats que tenen les rendes del govern intern de l'aljama. Tenim llistes dels noms dels càrrecs governamentals, i podem constatar com s'hi van repetint les famílies. Pares i fills, o germans, néts i cunyats, s'alternen en el poder, que és sempre a mans del més destacats de tots els jueus gironins. A tots, els veiem com van ocupant llocs de poder en àrees diverses, relacionades amb la pròpia història social, cultural i econòmica de Girona: alguns d'ells arriben a ser molt rics, com l'insigne

Astruc Benet, que el 1435 sembla que hauria estat, segons Jaume Riera, el més ric de l'aljama en tota la seva història. Mig segle abans, el jueu argenter de Girona Bonjuà Cresques era un dels homes més rics de la seva comunitat i potser de la ciutat, si ens regim pels préstecs elevats que feia al govern municipal i als ciutadans, cavallers, militars i eclesiàstics, a nivell personal, a més a més de com a secretari i per tant representant de l'aljama de jueus de Girona.¹ D'altres tenien l'exercici directe del poder públic, com la família dels Ravaia, Astruc, Iucef i Mossé, pare i fills, que foren Batlle de Girona i Batlle de la Batllia de Girona i Tresorer General del Regne, respectivament. La gran majoria tenen un poder potser més amagat, però real, com a prestamistes de sumes considerables a institucions i a particulars, a diferents membres de la societat cristiana.

És al llarg del segle XIII que els jueus desenvolupen a Girona un moviment cultural destacable, produeixen obres de filosofia de gran qualitat i enceten la via mística amb l'estudi de la càbala. Deixen escrits poemes bellíssims, tractats d'astronomia i llibres de medicina. Tenen a casa biblioteques privades farcides de bons llibres hebraics, de gran vàlua, en un nombre considerable²

Quasi tots els més rics i importants casen els seus fills i filles amb fills i filles de les grans famílies de comunitats veïnes, des de Tortosa fins a Perpinyà; un exemple és el de la boda entre Saltell Gracià, jueu de Barcelona fill de Boniuhà Saltell, una de les fortunes d'aquella comunitat, amb Regina, filla de Boniuhà Cresques³. Són tresorers del regne i batlles generals, homes de confiança del rei Jaume I. Metges de Pere el Cerimoniós. Astrònoms i científics de Cort. Mercaders, comerciants, argenters, a més a més d'artesans, sabaters, teixidors, tintorers, teixidors de vels, perolers, matalassers, aventurers, fins i tot hi ha relligadors de llibres i manobres que participen en treballs a jornal d'empreses cristianes, i que són contractats i pagats pel consell municipal o pel consell catedralici⁴.

Així doncs, és ben constatable que la comunitat jueva de Girona va tenir un període d'esplendor. Al llarg del segle XIII els jueus gironins varen

¹ El 1339 va deixar, juntament amb el seu gendre Saltell Gracià, espòs de Regina, la seva filla, la quantitat elevada de 17.000 sous als Jurats de Girona, per a obres diverses a fer a la ciutat. AHG, Protocols Notarials, G.5, Pere Massanet, volum 405, fol. 17v

² Millàs, J.M, i Lluís Batlle, *Inventaris de llibres de jueus gironins*, a "Per una història de la Girona jueva", vol.II, pàg. 283323, Romano ed, Girona 1987

³ AHG, Protocols Notarials, G5, P. Massanet, vol 5, fol.7r-v

⁴ AMG, Llibres d'obres de fortificació, "Obres de la Torre Gironella", 1411.

ACG, Llibres d'obres del capítol de la Seu, S.XV

assolir posicions elevades en la societat i l'economia del regne i un altíssim nivell cultural que els feia dignes i rebedors del respecte de cristians d'arreu. I durant la primera meitat del segle XIV varen mantenir un poder social i econòmic molt considerable. Però malgrat aquell innegable esplendor, els jueus de Girona varen ser sempre, i en tot moment i sota qualsevol circumstància, això: jueus.

Voldria en aquest punt referir-me al que, tot i els anys que han passat, encara considero com a una de les aportacions més lúcides a l'estudi del món jueu a Catalunya: l'aportació que va fer el Dr. David Romano, que ja fa una colla d'anys va precisar de manera molt clara que calia parlar en tot moment i a tot arreu de coexistència i no pas de convivència quan es tracti el tema de relacions entre les dues societats.

A la Girona medieval, hi varen viure aquelles dues societats diferents, i diferenciades, que coexistien en un mateix espai físic, temporal, polític, i social. Es cert que en algunes ocasions i situacions, les dues comunitats havien arribat a convergir en aspectes concrets: relacions econòmiques, negocis, una certa tranquil·litat de la vida de cada dia, fins i tot algunes amistats. Però en moltes ocasions es produïa una relació de divergència entre jueus i cristians, si no era d'enfrontament. Una relació que derivava d'una situació clara de desigualtat a tots els nivells: el social, el polític, el legal, l'econòmic, i sobretot, el religiós. Una desigualtat, però, que no vol dir sempre, en tots els casos, de condicions pitjors per als jueus i millors per als cristians. En algunes ocasions, i ho veurem amb exemples, la diferència legal i política era, precisament, el que permetia als jueus de viure com a jueus, i el que protegia, en darrera instància, la vida jueva a Girona. La diferenciació entesa com a marginació es produïa, en la majoria d'ocasions, per voluntat, prohibició i persecució dels cristians contra els jueus. Però en algunes ocasions, també hi tenia molt a veure la voluntat o necessitat de no assimilar-se a la societat cristiana, voluntat que tenien i mostraven els jueus, per preservar el seu judaisme.

MULTICULTURALITAT, O COMPARACIÓ DE LES DUES SOCIETATS

Altre cop em permeto de recórrer a la lucidesa i a l'excel·lent manera de fer història del Dr. David Romano, i li manllevo el sistema d'anàlisi que ja va proposar aquí mateix, a Girona, ara fa 13 anys, el 1987, en el marc de les I Jornades d'Història dels Jueus a Catalunya. El Dr. Romano establia una comparació entre la situació dels jueus i la dels cristians que ens serveix encara

perfectament, per veure la realitat d'una relació majoritàriament divergent, divergència que en algunes ocasions esdevé, per als jueus, de caràcter positiu.

Comparant les dues societats al llarg de la seva història compartida en aquest espai geogràfic, polític i cronològic que fou la Girona medieval, podríem establir tres nivells en aquesta relació:

a. un nivell de diferència i divergència negativa per als jueus

Ja és prou sabut que els jueus depenien jurídicament del rei, a tots els regnes europeus i cristians segons el seu estatut jurídic de "servi regis" que els havia estat atorgat per les autoritats cristianes ja a inicis de l'edat mitjana. També ha estat extensament estudiat el fet que les comunitats de jueus que vivien en terres de cristians tenien, per reial privilegi, el dret de constituir-se en un consell de govern intern propi, que rebia el nom d'aljama. Aquest sistema variava segons el lloc, el moment i l'entorn, i a la Girona del segle XIV copiava o bé era molt similar al sistema del consistori municipal, en funcionament des del segle XIII.

El fet de tenir un govern propi i autònom, que no depenia de ningú més que del rei, o del seu delegat per a aquests afers, el representant reial o "batlle de l'aljama", i que els permetia tenir allò que tantes vegades s'ha esmentat bucòlicament com "la ciutat dins la ciutat", no pot ser concebut i analitzat només com una situació de privilegi i avantatge per a la comunitat jueva, si bé és cert que suposava una "llibertat" per als jueus que, en cas de no existir l'aljama, segurament mai no haurien assolit.

Però no pot ser obviat el fet que el govern de l'aljama i la seva estructura d'independència del poder cristià (sempre només per als afers interns, sobretot els econòmics, i encara, en molts casos, una independència relativa) responia en bona part a la voluntat i a la necessitat política del monarca, senyor de tots els jueus, d'afrontar a dues necessitats per i en el govern de les comunitats jueves que li estaven adscrites directament:

1. La necessitat de poder exercir un control directe sobre un tot unificat, que internament ja s'estructurava pel seu compte. Això suposava un menor desgast de les estructures polítiques i d'administració: el control era directe a través dels òrgans de govern intern de la comunitat jueva o bé, i a vegades també, a través de la persona institucional del batlle de l'aljama; els problemes que podien sorgir, i que de fet sorgien en moltes ocasions, en el si de l'aljama pels afers de govern i de funcionament social i sobretot econòmic, quedaven resolts internament sense fer "nosa" a l'administració reial. El rei

només rebia els beneficis de l'autogovern jueu, i no en patia pas els problemes. Almenys, teòricament.

2. El sistema d'organització en aljames i col·lectes afavoria i facilitava la recaptació d'impostos. El tema fiscal quedava simplificat a una recaptació o dues a l'any, a part de les recaptacions de caràcter extraordinari, i altre cop era l'aljama qui s'havia d'ocupar de taxar, imposar, recollir i entregar els impostos. El rei rebia, simplement, el benefici dels impostos, en bloc i sense haver d'ocupar part del seu sistema d'administració pública en la taxació o la recollida d'aquells impostos.

Segons aquest sistema, el rei, senyor directe dels jueus i de les aljames de jueus a Catalunya, en rebia tots els beneficis i pràcticament cap càrrega ni desgast.

Hi ha casos de similitud en el comportament reial vers un grup o un altre, és a dir, en afers jueus o en afers cristians el rei solia actuar de manera molt similar si es tractava dels "seus súbdits". Em referiré a un exemple força aclaridor: des de l'any 1387 al 1390, l'aljama de jueus de Girona estava sota l'autoritat directa de la infanta Iolant, esposa de Joan, futur rei d'Aragó. Havia estat el príncep Joan que havia ofert, en regal de boda, l'aljama de jueus de Girona a la núvia Iolant. Per causa de certs problemes i enfrontaments socials que s'havien anat produint al llarg de tot el segle XIV, els darrers anys les coses estaven força embolicades dins l'aljama de Girona. La lluita pel poder i control de la comunitat jueva, des dels llocs preeminents en la política i la gestió, havia portat algunes famílies jueves a tenir enfrontaments aferrissats i havia suposat en algunes ocasions fins i tot atac físic i violència pels carrers. Iolant va fer ús del seu poder de "reina i senyora", empesa pels beneficis directes en forma de contribucions gratuïtes i generoses per part d'alguns dels "seus jueus": David Bonet Bonjorn li va entregar 50 florins i Astruc Benet, 100 florins d'or d'Aragó⁵. El dia 15 de novembre del 1386, Iolant va destituir tot el Consell de l'Aljama, en pes, i va designar nominalment nous dirigents de la comunitat: el consell, els secretaris i els funcionaris. Era un sistema de nova planta, i la reina instaurava el govern dels més poderosos i els que més diners tenien.

Similarment, el mes de gener de 1387, el príncep Joan, a punt ja de ser rei per la malaltia del seu pare Pere el Cerimoniós, va prorrogar l'elecció del

⁵ Tota aquesta informació és fruit de la recerca que féu Jaume Riera i que va exposar en el seu article "Els avalots de 1391 a Girona", a Jornades d'Història dels Jueus a Catalunya, Girona 1987.

nou Consell de la ciutat, i un any més tard, el mateix rei va designar nominalment i per imposició reial tots els Jurats i tots els Consellers de Girona.

Pel que fa a la consideració legal i pública dels jueus respecte dels cristians, la situació continua essent de divergència negativa per als jueus. Per exemple, mentre que els cristians, en assolir un cert nivell econòmic, podien ser ciutadans honrats, els jueus no podien tenir mai aquesta consideració, pel fet clar i exclouent de ser jueus. L'estatus de "ciudadà" li fou sempre negat a tot jueu de Girona, i en cap ocasió no hem pogut trobar una designació del tipus "*iudeus, civis gerundae*". No era així, en canvi, quan aquest jueu es convertia al cristianisme. El millor exemple és el del jueu convers Jucef Falcó, jueu de Girona d'una família benestant i poderosa, que va decidir batejar-se cristià amb els aldarulls i violències de 1391. Va prendre el nom de Pere de Banyoles, i a partir del 1391 en els documents se'l designa com a "ciudadà de Girona": *Ego Petrus de Banyoles civis Gerunde ad fidem Christi noviter conversus et qui tempore quo eram in judaysmo vocabar Juceffus falconi; "Petro de Balneolis noviter baptizato civis Gerunde" "Petro de Banyoles in sancta fide converso civis Gerunde" "Petrus Balneolis fidey catholice conversus civis Gerunde"* ⁶. El mateix passa amb *Ferrer de Montcada, convers, i "ciudadà" de Girona, abans Cresques Benvenist, jueu, de Barcelona, que fou el segon espòs de la també conversa i riquíssima Blanca, muller primer de l'anterior esmentat, Pere de Banyoles*⁷; i amb *Pere Joan "ciudadà i convers" que quan era jueu es deia Mossé Cabrit i apareixia com a "Mosse Cabrit iudeus Gerunde"* ⁸, i amb *Pere Benet de Reixac, abans Benet Bellshom, jueu, ara, ciudadà de Girona.*⁹

En aquest punt voldria afegir una altra consideració, que és la de la precisió terminològica que apareix en tots els documents. Vull dir que, des del moment que els jueus queden enregistrats en documents legals cristians, ho fan a partir de la designació en termes quasi absoluts, que els fa, precisament, diferents: tots els documents acompanyen el nom propi i de família, en cas d'una persona de prou rellevància per ser designada com a membre d'un llinatge o d'una família destacada, amb el terme "iudeo", que no deixa cap dubte a l'hora d'identificar-los. Quan un document es refereix a un cristià, en cap

⁶ AHG, Protocols Notarials, G2, Bernat Capella, vol.59, fol.99r/ 154v

⁷ AHG, Protocols Notarials, G1, Guillem Llobet vol. 144, fol.41r.

⁸ AHG, Protocols Notarials, G1, Guillem Llobet vol. 147, fol.26-27r.

⁹ AHG, Protocols Notarials, G5, Bernat Capella, vol.406, fol.142r.

ocasió esmenta el terme “*christianus*” per referir-s’hi. En canvi, a tots els documents apareix, si s’escau, ben clara la definició de “*baptizatus, conversus, neophitus o novam fidem converso*” en moltes i diverses ocasions, una d’elles tan primerenca com l’any 1040: “*raymund baptizad*”, diu el document.¹⁰ És evident que calia deixar ben clar qui era qui en aquella societat amb diversa, inicial, de la Girona del segle XI. Almenys, pel que feia a les cultures minoritàries, com la dels conversos, la dels jueus, i en alguns casos, pocs, la dels musulmans.

Un altre aspecte de la diferència legal estipulada entre jueus i cristians és la qüestió de càrrecs en l’administració de la cosa pública: segons el IV Concili de Letrà, celebrat el 1215, els jueus entre cristians no podien ni podrien des de llavors exercir cap càrrec públic que suposés un domini o un control sobre la societat cristiana i els seus membres. No podien així ser administradors de la “cosa pública”, representants institucionals o reials, cobradors de taxes per delegació d’algun poder públic, ser jutges, ni cavallers, ni militars, ni, evidentment, eclesiàstics de cap mena. En l’anomenat “*Recognoverunt Proceres*” del 1284 aquesta llei queda palesa i ratificada per a totes les viles i llocs de Catalunya on hi hagi jueus. Aviat, però, podem verificar que es tractava d’una disposició teòrica i rarament es va aplicar en els afers reials, almenys pel que fa a la ciutat de Girona. Jaume I i alguns dels seus descendents varen fer un ús públic constant dels seus “jueus de Girona”. La família dels Ravaia, entre 1264 i 1267, varen tenir càrrecs tan importants com el de Batlle General¹¹ o Tresorer del Regne de Jaume I. Oficialment, a les darreries del segle XIII desapareixen de Girona els jueus que exerceixen càrrecs públics i de poder, però encara en els darrers temps, un jueu, Bonastruc Benvenist, era recaptador delegat pel rei per recollir les talles dels pagesos remenses a la demarcació de Girona. El document ho esmenta com segueix: “*eligerunt (els síndics de Girona), nominarunt et deputarunt clavarium receptorem tabularium seu depositarium peccuniam provenencium ex dictis tallis Bonastrucum Benvenist, judeum Gerundae, qui habeat ydonee assecurar pro predictis*”. Bonastruc Benvenist fou recaptador dels impostos remences des del 1485 fins a la mateixa vetlla de l’expulsió, el 1492. Es va exiliar, perquè

¹⁰ ACSG, Llibre de Capbreus, Arxivacions vol.7, pàg. 141

¹¹ Mossé Ravaia, Batlle General del Regne, el 1267, i Astruc i Jucefa Ravaia, pare i fill, foren Batlles de Girona entre 1265 i 1267. Romano, D. “Els jueus de Girona al segle XII-XIII”, a Mossé ben Nahman i el seu temps, Girona 1995.

no va voler convertir-se, i va traspasar el seu càrrec amb tots els comptes i papers posats correctament al dia als recaptadors cristians que l'havien de succeir.¹² Molt probablement, el cas de Bonastruc Benvenist fou una excepció, però com a excepció s'ha de tenir precisament en compte i analitzar en més profunditat.

ELS IMPOSTOS I LES CONTRIBUCIONS A LA CORONA

En aquest cas, sí que és ben demostrat que la comunitat jueva tenia una despesa molt major que la cristiana pel que es referia a la contribució directa al tresor del rei. Això no vol dir pas, però, que en general els jueus paguessin impostos més elevats que els cristians. Aquests darrers contribuïen amb talles i taxes a les arques del país, del municipi, i de la "cosa pública". Els jueus, en canvi, i teòricament, només pagaven al rei i al seu tresor particular. Teòricament, perquè hi ha molts casos en què els jueus paguen al municipi, contribueixen a la reparació de les defenses, a les obres públiques i en altres aspectes. Però en aquesta comunicació ens cenyim a la situació legalment declarada que els jueus pagaven només a les arques reials.

És cert que pagaven quantitats elevades, però cal tenir en compte que aquesta afirmació es pot fer només en relació als impostos de caràcter extraordinari: el Dr. Guilleré calcula una relació d'un 1 a 10 entre la contribució cristiana i la jueva al segle XIV. Si observem les llistes de contribució ordinària, anual, dels jueus gironins, això no queda pas demostrat: al llarg del segle, la col·lecta de Girona paga entre 12.000 i 13.500 sous anuals al rei, com a taxa ordinària, i això no és pas una quantitat exagerada en comparació a la que paguen, per vies diverses, les comunitats cristianes.

Allà on sí s'observa i es constata la veritable aportació jueva a la riquesa del monarca és en els subsidis extraordinaris: ja l'any 1269, els jueus de Girona pagaren 10.000 sous "pel passatge del rei a Terra Santa", i el 1285 en pagaren 60.000 "per la guerra amb els francesos". Al cap de mig segle, el 1328, i per a la coronació d'Alfons III, els jueus de Girona pagaren 30.000 sous a més dels 13.3000 que els tocaven de cada any; el 1334, aportaren 90.000 sous de contribució extraordinària a les arques reials. El 1333, i en motiu de la guerra amb Granada, pagaren 60.000 sous extres, i el 1341, 75.200

¹² Romano, D. Bonastruc Benveniste, último recaudador judíos hispano, Barcelona 1991.

sous per “despeses diverses de la casa del rei”. Aquest ball de números fa concloure a l'historiador Guilleré amb aquesta observació: “*La contribució de la comunitat jueva és incomparable a la de la cristiana*”.¹³

PROFESSION DE JUEU, PROFESSION DE CRISTIÀ

El tema del treball que porten a terme els jueus de Girona és ja conegut des de fa molt de temps. Una de les comunicacions presentades a aquest congrés, la de la Sra. Lúdia Donat, intenta aprofundir i aportar noves visions i consideracions respecte l'activitat o no activitat agrària dels jueus gironins, un tema encara en els preàmbuls, que requereix estudis de detall i tan minuciosos com l'esmentat, per poder establir algunes conclusions innovadores.

Però si ens cenym a les activitats més comunes d'aquest col·lectiu de la ciutat al segle XIV, veiem que bàsicament tots els jueus, homes, caps de família i amb un cert potencial econòmic, es dedicaven al préstec, en major o menor mesura. Deixaven diners els grans i rics de l'aljama (hem vist els exemples dels Saltell i dels Cresques), els de condició més mitjana (petits comerciants i artesans) i alguns que exercien professions liberals, com la de la medicina o l'ensenyament.

A banda d'això, podem visionar quina era l'estructura laboral, professional diària de la massa central, intermèdia, dels homes jueus de Girona: la gran majoria eren comerciants, mercaders, i sobretot, artesans (encara avui el refranyer popular ens ho recorda: “Home de davantal, o jueu, o ben poc que val”).

Els jueus tenien prohibides, per llei, algunes professions: com ja ha sigut esmentat, no podien, òbviament, ser clergues ni eclesiàstics, i tampoc no podien exercir la carrera de les armes. La llei deia també que no podien ser metges de cristians, però aquesta ordre era constantment i absolutament passada per alt: els casos de jueus metges que guarien cristians són molt nombrosos arreu. A Girona, s'hi documenten una bona colla de metges jueus, alguns dels quals exercien entre els cristians¹⁴. Potser el cas més famós sigui el del desafortunat Llorenç Badós, jueu convers, que va arribar a metge de la Cort

¹³ Guilleré, C. Girona al segle XIV, vol. II. Girona 1994

¹⁴ Des del mateix Mestre Mossé ben Nahman (s.XIII) fins a un tal Mossé de la Val, metge jueu que vivia i exercia la medicina a Girona a mitjans s.XIV (AHG, Protocols Notarials, G5, vol. 12, fol.40r)

del rei Ferran, a les darreries del segle XV, i que va acabar processat, quan ja havia mort, pel Tribunal de la Inquisició, condemnat i cremat per heretge judaïtzant.

El cert és, però, que en l'exercici de totes les professions, el fet de ser jueu marcava clarament una situació i unes condicions diferenciadores i, en moltes maneres, excloents.

Per exemple, l'any 1411 el govern municipal de la ciutat de Girona va decidir portar a terme una reparació de la Torre Gironella. Pel llibre d'obres municipals d'aquell any sabem, perquè hi són enregistrats, els noms dels jornalers i manobres i els salaris que cobraven cadascun d'ells. Eren salaris per jornada treballada, que s'anotaren curosament en els registres municipals de pagaments. En el pagament de jornals del dia 13 de juliol, el clavari Pere Perpinyà escrivia els noms de manobres cristians, i les jornades treballades, així com els sous que havien cobrat. Tots havien treballat sis dies, de dilluns a dissabte, i cobraven 18 sous a la setmana. En un moment concret, s'hi anota el nom d'un manobre que es diu Isaac Mercadell i que queda automàticament designat com a "iudeo". Aquest jueu, manobre, treballa només quatre jornades: "*Isaac Mercadell, iueu, manobra, per 4 jornals ço es per dilluns e dimarts e dimecres e dijous (avans de) duobus solidos duobus denariis lo jorn munten octo solidos octo denarios*"¹⁵.

De manobres i treballadors de la construcció jueus se n'han trobat pocs a tot Catalunya. Tenim coneixement d'un altre cas a Castelló d'Empúries, a finals del segle XIV, d'alguns casos a Girona mateix, en els llibres d'obres de la catedral, i d'alguns exemples a Barcelona, a finals d'aquell segle. I en aquests indrets, la situació era exactament la mateixa: pel fet de ser jueus, cosa que s'indica en el document, cobraven un salari inferior: *el 1362, el jueu de Barcelona Ferre Jacob, manobra, cobrava per jornada 2 sous i 3 diners, mentre que un manobre cristià que treballa en la mateixa obra, Gullem Andreu, cobrava 3 sous i 6 diners per dia* ¹⁶.

Però hi ha encara un altre fet que crida l'atenció i que marca la diferència: Isaac Mercadell, jueu de Girona, treballava només quatre jornades. Podria tractar-se del descans atorgat, al qual tenia dret, el jueu el dissabte i al descans obligat, per llei cristiana, del jueu el diumenge. El document no ho diu, però és fàcil endevinar-hi aquesta raó. Per prescripció reial, és a dir, amb el permís

¹⁵ AMG, Llibre d'obres de fortificació de la torre Gironella, 1411

¹⁶ Rich, A. La comunitat jueva de Barcelona, Barcelona 1999, p.186.

del rei, el jueu reposava el sàbat. Tenia, doncs, dos dies no laborables a la setmana, mentre que els cristians en tenien només un. El jueu perdia el salari del dissabte perquè havia de respectar el seu dia sagrat, i també el del diumenge, perquè havia de respectar el dia sagrat dels cristians. I els dies sagrats pels cristians, és clar, els jueus no podien treballar. Veiem un altre exemple: el dia 12 d'abril de 1377 un jueu de Barcelona, Daniel Castell, jueu, sabater, va ser multat pels oficials cristians perquè havia treballat i obert l'obrador i botiga durant un dia festiu per als cristians, potser el Divendres Sant. Va haver de pagar una multa de 5 sous al batlle reial de Barcelona¹⁷.

b. un nivell de paral·lelisme entre els jueus i els cristians

Societat jueva, societat cristiana; societat de classes

La situació de la societat jueva i la societat cristiana al segle XIV a Girona era, a grans trets, molt similar. Observem que hi ha un paral·lelisme clar en el funcionament intern de les dues societats, estructurades, en darre- ra instància, de manera molt similar. A més a més, s'establien relacions diverses entre jueus i cristians segons la situació social i el grup al qual pertanyien els uns i els altres. Tot això no implica, però, que les relacions arribessin en algun moment a esdevenir lligams familiars. Aquest era un dels únics espais en els quals jueus i cristians quedaven absolutament al marge els uns dels altres.

En algunes de les grans famílies jueves de Girona, per circumstàncies diverses, en un moment donat hi apareixen conversos. Alguns dels seus membres es converteixen al cristianisme i continuen mantenint una relació més o menys bona amb la resta del grup familiar, que són, encara, jueus; aquest és el cas, per exemple, d'alguns dels Falcó. L'any 1437 en una branca d'aquesta antiga família jueva gironina, la mare, Blanca, i el pare, Bernat Falcó, ja eren conversos des de feia temps; segurament varen prendre el baptisme a causa dels avalots de 1391. També ho eren dos dels fills, Benet i Jaume, que com a conversos eren considerats, i tenen el títol de "ciutadans de Girona". En canvi, un darrer fill, David, es mantenia encara en el judaisme. No per això deixà de rebre de la seva mare Blanca, com a llegat testamentari, 20 sous barcelonesos de moneda de tern, ni tampoc va deixar de mantenir uns estrets lligams familiars amb la resta dels seus germans, conversos.¹⁸

¹⁷ Casas, M. Llibre del Batlle Reial de Barcelona, Barcelona 1976,

¹⁸ AHG, Protocols Notarials Notaria G4, vol.204, Bernet Ferrer, foli 95

Pel que fa a les comparacions en els nivells de vida de cadascuna de les dues societats, és ben evident, i no cal fer-hi incidència, que tant entre jueus com entre cristians n'hi havia de rics, de menys rics i de pobres. Si de cristians n'hi havia que estaven en situació de necessitat i havien de recórrer a l'auxili de les institucions públiques de caritat, com l'Almoina del Pa de la Seu, per exemple, entre els jueus la situació era similar: l'aljama disposava, des d'almenys inicis del segle XIV, de confraries i institucions que regentaven i administraven els llocs d'acollida, l'hospici i l'hospital, i també d'una mena de cosos de "voluntaris" que complia amb les activitats de caritat envers pobres, orfes i malalts. Els jueus gironins comptaven des del 1373, si no abans, amb la institució comunitària de caritat dita *eqdes*, l'almoina de l'aljama, que sovint és anomenada en la documentació "l'asil d'infants pobres de l'aljama de Girona"¹⁹. També almenys des del 1332 funcionava regularment al Call l'escola dita en hebreu de *talmutora*, que havia estat fundada amb els llegats personals i altruistes dels jueus més poderosos de l'aljama, que declaraven públicament la seva voluntat de "*distribuendum inter pauperes dicte aljame et ad opus eiusdam confratie talmus tora ebrayce nominate*"²⁰. El 1415 n'Astruc Benet, ric entre els rics, jueu de l'aljama de Girona, en el seu testament deixava estipulada una donació anual de 25 sous, per "*faciendo docere de littera hebraica infantes judeos pauperi gerundae*".²¹

En un nivell de riquesa i benestar, les famílies més afavorides, les de classe més alta de la societat jueva, varen tenir sempre a les seves mans el govern i el control de la comunitat. En aquells grans llinatges jueus hi residia el poder polític, econòmic i social de l'aljama gironina, i és ben clara l'estructuració per classes i capes de poder que patia la societat jueva, talment com passava en el si de la societat cristiana. Per la Girona de la primera meitat del segle XIV Christian Guilleré parla d'unes vuit o deu grans famílies cristianes que, com a oligarquies urbanes, tenien i administraven el poder municipal i el control de la societat, a part, és clar, del marge de poder important que tenia en aquella societat el corpus eclesiàstic. Aquestes grans famílies eren entre d'altres poques els Bell-lloc, Bordils, Calvet, de la Via, Estruç, Sarriera, Sitjar, i Sunyer. Al llarg de tot el segle les veiem enfrontar-se als representants de la mà mitjana i de la mà menor, en la lluita per assolir llocs de poder dins del

¹⁹ AHG, Protocols Notarials, G5, vol.404, Pere Massanet, fol. 75v

²⁰ ACA, Reg. Sigilli Secretti, Alfons IV, n° 2583, fol.132

²¹ AHG, Protocols Notarials, G4, vol.61, fol.52r

govern municipal. El 1376 comença ja haver-hi clares dissonàncies socials en el si de la classe política de Girona, i això repercuteix en problemàtica i enfrontaments a tots els nivells.

Per l'aljama jueva, la problemàtica al segle XIV va ser molt similar i es constata que els dirigents del govern comunitari, aquells que tenien el control social eren, en la seva majoria, grans mercaders i homes de negocis, la majoria dedicats també a les activitats de préstec. Es constata també una intensa relació, de tipus mercantil, financer, però en algunes ocasions fins i tot d'amistat, entre els dignataris de la banda cristiana i els grans homes de la societat jueva.

Els noms de les famílies que detentaven el poder dins l'aljama, presenten, quant al nombre, una similitud clara amb el bàndol cristià: també són unes quantes famílies jueves les que, al llarg del segle XIV, es relleven en el poder i en el govern de l'aljama, que passa de pares a fills entre els membres d'aquell petit cercle de privilegiats: els Avinai, els Benet, els Caravita, els Cresques, els Falcó, els Gracià, els Lobell, els Ravaia, els Saltell, els de Blanes (l·listat annex). Igualment que en el govern cristià, en la societat jueva els problemes pel poder comencen els darrers anys del segle XIV: entorn de 1380 les crisis socials dins l'aljama són tan intenses que arriben a ocasionar enfrontament físic entre les parts, entre les famílies poderoses per a l'exercici d'aquest poder.

Tot això deixa clar, doncs, que la situació des de dins de les comunitats jueva i comunitat cristiana era molt similar, i que ambdues societats presenten, al llarg del segle XIV pràcticament els mateixos problemes i les mateixes solucions.

Caldria fer una anàlisi més aprofundida del tema de les relacions socials establertes entre un i altre bàndol, el jueu i el cristià. Tot apunta cap a una relació força estreta de jueus i cristians, que es fonamentava, però, molt més en el poder i la situació econòmica dels uns i dels altres que no pas en la condició religiosa o cultural, o sigui, en el fet que fossin jueus o que fossin cristians.

Que els jueus més destacats de l'aljama tenien bona i estreta relació amb els cristians més destacats de la ciutat, ho demostra el fet que, per exemple, en produir-se l'atac de 1391, moltes de les grans famílies jueves varen deixar la seva casa al call i varen trobar refugi als palaus dels ciutadans de Girona²². Alguns d'ells hi varen salvaguardar, a més a més de les seves persones, o potser no les seves persones, sinó només els seus béns: diners, joies i

²² Riera, J. "Els avalots de 1391 a Girona", a *Jornades d'Història dels Jueus a Catalunya*, p.

patrimoni moble, que els foren retornats passat l'avalot: *Nassim Ferrer, fill de Bonanasc Ferrer i Astruga, jueus de Girona, havien donat per a la seva salvaguarda tots els béns, mobles, llibres, escriptures i joies que tenien a la seva casa del call, a Pere Sabater, escrivà, ciutadà de Girona. El cristià els ho va restituir tot íntegrament i davant notari el mes de febrer de 1392, passat ja l'atac al call*²³.

Encara una altra qüestió referida a la nit de Sant Llorenç del 1391: quan molts dels jueus més destacats de Girona varen decidir convertir-se varen prendre el nom d'algunes de les famílies importants de Girona, que molt probablement els varen apadrinar en el baptisme. Vegem-ne alguns exemples:

Saltell Gracià, jueu metge, va batejar-se amb el nom del bisbe de la ciutat, de la casa dels Anglesola, i va passar a dir-se Arnau d'Anglesola. Això sol dóna ja una mostra de la importància fàctica d'aquest personatge insigne de l'aljama.; Jucef Falcó va prendre el nom de Pere de Banyoles, probablement apadrinat per algun membre de la família cristiana dels de Banyoles; Abraham Robís, mercader, va prendre el nom dels Terrades i va esdevenir Francesc de Terrades; David Iucef, llibreter, es va fer batejar amb el nom dels Estruc, una altra de les grans famílies gironines; Astruc Caracosa va passar a dir-se Joan Cardona, i un cert nombre d'homes i dones del llinatge jueu dels Çabarra varen convertir el seu nom en el del llinatge cristià dels Sarriera.

Veiem com alguns jueus d'entre aquella alta societat jueva gironina varen esdevenir, per nom, i a vegades per lligam familiar, membres de les famílies notables de Girona com eren els Anglesola, Sarriera, de Banyoles, de Bordils, de Montcada, Terrades, o Estruc. Un cas molt clar és el de n'Astruga, jueva, de la família dels Bondia, que ja conversa el 1391, es va casar amb Pere de Banyoles, convers, de jueu Jucef Falcó. Mort el seu marit, va tardar poc temps a contraure un nou matrimoni, amb un altre convers, Ferrer de Montcada, del llinatge jueu dels Benvenist, procedents, en aquest cas, de Barcelona²⁴. Però és cert que això va ser un fet restringit a les "altes capes de la societat". Possiblement, els jueus de situació inferior tenien, en general, molt menys contacte "social" amb els cristians de la seva mateixa procedència i nivell, i segur que els prejudicis imperaven amb molta més força en les mentalitats de les classes mitjanes i burgeses, si ens atenem a la tipologia de gent que va actuar i va participar activament en els atacs al barri jueu, sobre-

²³ Sarobe, R. Fonts jueves documentals de Girona, (treball inèdit de recerca)

²⁴ AHG, Protocols Notarials, Francesc de Cantallops, vol.416, fol.199r

tot el de l'agost de 1391. Una altra cosa, és clar, és quina fou la resposta real de les capes altes de la societat cristiana, si hi hagué resposta i si varen intervenir d'alguna manera o per encendre més el foc o per aturar-lo. Com d'altres, aquest és encara un tema per estudiar. Per últim, només recordarem que precisament quan el 1492 els secretaris de l'aljama de jueus de Girona acaten l'ordre de sortida de la ciutat que havia signat el rei Ferran per a totes les aljames de Catalunya, varen cedir, en nom propi i de tota la comunitat jueva, el cementiri jueu de Montjuïc al noble i ciutadà de Girona Joan de Sarriera. La cessió va ser gratuïta, absoluta i per pròpia iniciativa, i al cap de molt poc temps, Joan de Sarriera ja utilitzava les lloses del cementiri jueu per a la construcció de la seva casa senyorial a la zona de Palau. Aquest fet demostra, una vegada més, la relació estreta, per raons diverses, entre els poderosos de les dues societats.

b. un nivell de diferència i divergència positiva pels jueus

La vida privada en el si de les dues societats

La majoria dels exemples anteriors, mostren que hi havia una divergència que podem considerar negativa entre jueus i cristians. És a dir, que en alguns aspectes de la vida pràctica i real, els jueus tenien, pel fet de ser jueus, una situació d'inferioritat que feia que la seva vida fos, en general, més difícil: cobraven menys, treballaven menys dies, segons quins oficis no podien fer-los, i no podien, genèricament, tenir negocis junts i beneficiar-se mútuament de les activitats professionals de l'altre. Pagaven, en còmput total, més diners a les arque del rei; a partir de mitjans segle XV tenien prohibit establir-se en alguns indrets de la ciutat i havien d'anar marcats amb una rodella quan sortien del call.

Hi ha, però, aquells aspectes que anomeno de "divergència positiva", perquè són aquells casos que, marcant clarament la diferenciació entre jueus i cristians, beneficien els jueus: gràcies a la remarcada diferència legal, i social, els jueus poden actuar com a jueus, viure com a jueus, creure com a jueus en una ciutat, la Girona del segle XIV, on són una minoria petita, i molt sovint marginada i atacada. La marginació era en algunes ocasions, i en alguns aspectes, automarginació. Si no hi hagués la voluntat clara i tossuda de la societat jueva de mantenir-se com a societat diferent, hauria corregut el perill de difuminar-se en el total de la societat i perdre's en l'assimilació. No va ser així durant un temps precisament perquè els jueus varen mantenir, dins de la ciutat cristiana, les seves pròpies formes de vida, de ritual, de tradició. I és en aquests aspectes on més clarament es capta la diferència, i el fet que es pro-

duïa una situació de coexistència de cultures, de multiculturalitat, però no pas de convergència de cultures, és a dir, d'interculturalitat.

De portes endins, al Call, a les cases i famílies, a la sinagoga, a la taula, els jueus eren marcadament diferents dels cristians. I en això es fonamentava, precisament, la seva situació de “cultura marginal” que va sobreviure en i per la seva marginalitat.

CONCLUSIONS

Una vegada analitzades les pautes que hem plantejat en aquesta comunicació, arribem a aquestes breus conclusions:

1. No hi va haver mai, en cap moment, a la Girona medieval una convivència entesa com a genèrica segons la qual, per pròpia lògica, s'hauria pogut produir l'assimilació i, amb ella, la pèrdua de la identitat jueva. Jueus i cristians varen viure separats, diferenciats, segons pautes de vida i de comportament distint al llarg de tota la seva història a la ciutat, en una situació de coexistència que anava des de la tranquil·litat a la violència, passant per diversos estadis segons el moment i l'entorn històric.

2. Cal, però, tenir en compte i fer atenció a aquella coexistència que es va donar entre les dues societats, i fer un estudi acurat des de la perspectiva social, no a nivell de jueus d'una banda i cristians de l'altra, sinó a nivell de quins jueus i amb quins cristians es relacionen, com i per què. Cal parlar més d'una “relació de classe” que no pas de “relació de comunitats”, pel que fa a les societats jueva i cristiana a la Girona del segle XIV. Per aquesta raó caldrà analitzar més profundament i més detingudament els aspectes de relació entre les dues societats, i deixar ja de veure i d'entendre la història dels jueus com un apartat separat, encara que integrant, de la història de Girona. Seria útil intentar fer una història global, des de la perspectiva que hi tingui cabuda tothom i l'anàlisi de tothom, d'aquesta ciutat amb dues cultures marcadament diferents, però coexistents en el temps i en l'espai, que era la Girona del segle XIV.

ANNEX I

Llista nominal dels secretaris de l'aljama de Girona, segle XIV

isaac abraham

isaac cresques

boniuà cresques

benet bellshom

SÍLVIA PLANAS I MARCÉ

iucef den salves salomó bonafè	1326	salomó astruc	1358
boniuà cresques iucef den salves astruc caravida belshom scapat	1328	iucef falcó abraham strac iucef bellshom de blanes astruc bonanasc belshom benet bellshom isaac	1373
boniuà cresques iucef den salves astruc caravida vidal aharó belshom scapat	1330	caravida saporta bellshom benet bonet saltell isaac bonjuà	1384
bonjuà cresques astruc caravida belshom scapat vidal aharó	1331	salomó saporta astruc benet mosé abraham des portal iucef abraham	1391
bonjuà Cresques iucef den Salves vidal Haharó bellshom Scapat	1335	vidal lobell bonastruc desmestre falcó mossé	1394
bonjuà cresques bellshom scapat astruc badós bellshom falcó	1343	bonastruc des mestre falcó mossé vidal lobell astruc benet (clavari)	1395

Llista nominal dels singulars de l'aljama de Girona, per alguns anys del segle XIV (alguns dels llistats són incomplets per deficiències de la documentació)

1352

NAHMAN HALEVÍ
SALTELL GRACIÀ

SALOMÓ ISAAC
ASTRUC LOBELL GRACIÀ
BONJUÀ CRESQUES
SALOMÓ RAVAIA

IUCEF ISAAC
ABRAHAM ASTRUC
HASDAI SALOMÓ
BONET BELLSHOM
ABRAHAM ISAAC
MOMET ASTRUC
BELLSHOM FALCÓ
NISSIM IUCEF
BONASTRUC DEMESTRE
SALOMÓ ASTRUC
ASTRUC ESMIES
JOHAN SIRAN
VIDA
ASMIES BONJUÀ

1362

VIDAL CARAVITA
IUCEF BELLSHOM DE BLANES
BELLSHOM FALCÓ
BENET BELLSHOM
ASTRUC LOBELL GRACIÀ
ABRAHAM ISAAC
ASTRUC BONANASC
BELLSHOM ISAAC
MAIMÓ ABRAHAM
FERRER BONANASC
ABRAHAM VÀLIC
ISAAC DE BLANES
MOSSÉ FALCÓ
ASTRUC CRESQUES BADÓS

1369

SALTELL GRACIÀ
VIDAL CARAVIDA
BENET BELLSHOM

BELSSHOM FALCÓ
ASTRUC BONASTRUC
ISAAC DESMESTRE
IUCEF BENVENIST
IUCEF ISAAC
MOMET ASTRUC
IUCEF MAIMÓ
ISAAC DE BLANES
SALOMÓ ISAAC
SAMUEL SALAM
ASTRUC CRESQUES
ABRAHAM ASTRUC
ABRAHAM RAVAIA
ASTRUC BONJUÀ
ISAAC BONASTRUC
ASTRUC LOBELL GRACIÀ
ABRAHAM MERCADELL

1388

IUCEF BELLSHOM
ASTRUC LOBELL
BELSSHOM FALCÓ
ABRAHAM ISAAC
BONET SALTELL
FERRER BONANASC
ABRAHAM RAVAIA
ASTRUC BENET
MOSSÉ DEL PORTAL
BONIUÀ MAIMÓ
ISAAC ROVÉN
JACÓ ABRAHAM
SULLAM DE BLANES
BELSSHOM MOSSÉ FALCÓ
ISAAC BONJUÀ
TAROÇ ASDAI

1391

FERRER BONANASC
ASTRUC LOBELL
ABRAHAM RAVAIA
SALOMÓ SAPORTA
NAÇANELL CERÇ
BONET SALTELL
ASTRUC CRESQUES
ISAAC ROVÉN
ROVEN NISSIM
IUCEF ABRAHAM
ISAAC BONJUÀ
IUCEF FALCÓ
IUCEF BELLSHOM
ASTRUC BENET
BONASTRUC DESMESTRE
BELLSHOM MOSSÉ FALCÓ

1392

SALOMÓ SAPORTA
ASTRUC BENET
MOSSÉ ABRAHAM DES PORTAL

BONASTRUC DES MESTRE
BELLSHOM MOSSÉ FALCÓ
NASANELL CERÇ
ASTRUC LOBELL GRACIÀ
ISAAC BONJUÀ
VIDAL LOBELL
MOSSÉ BELLSHOM
BONJUÀ MAIMÓ
ASTRUC CRESQUES

1394

ISAAC BONJUÀ
MESTRE MOSÉ DEL PORTAL
BONASTRUC DESMESTRE
BELSSHOM MOSÉ FALCÓ
ASTRUC CRESQUES
MOSSÉ BELLSHOM
VIDAL LOBELL
NAÇANELL CERÇ
SALOMÓ SAPORTA
BONJUÀ MAIMÓ
ASTRUC BENET